

Asunto ensin laatusuositukset

611.2019

JARI KARPPINEN

ASUNNOTTOMUUDEN ENNALTAEHKÄISYN TOIMENPIDEOHJELMA 2016-2019 (AUNE)

JARI.KARPPINEN@AVAINVAKI.FI

WWW.ASUNTOENSIN.FI

AE-laatusuositusten taustaa

- Housing First - periaatteet
- Ohjeistus AE -periaatteen soveltamisesta Nimi Ovesa -hankkeessa 2010 – 2012
- **Toive kentältä** AE-periaatteen jalostamisesta. Kaipaa kirkastamista ja sovittamista suomalaiseen toimintaympäristöön
- **Yhteinen työ** laajan toimijaverkon kanssa vuosina 2016 – 2017 (laaja- ja suppea asiantuntijatiimi, nettikysely yms.)
- **Jaettu näkemys** laatusuositusten sisällöstä

AE-laatusuositusten taustaa

- Tulevaisuuden tavoitetaso eli Asunto ensin **2020!**
- Nostavat esiin periaatteen mukaisia hyviksi havaittuja ja tuloksellisia työmuotoja
- **Täydentävät** ja konkretisoivat lainsäädäntöä
- Tukevat arjen asunnottomuustyötä toiminnan eri tasoilla (Asiakas-, paikallinen- ja kansallinen taso)
- Ovat ennen kaikkea **kehittämisen väline!**

Lainsäädäntöä

Suomen perustuslaki (731/1999)

Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995; Huoneenvuokralaki)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000; Sosiaalihuollon asiakaslaki)

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Henkilötietolaki (523/1999)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999; Julkisuuslaki)

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016; Hankintalaki)

Päihdehuoltolaki (41/1986)

Mielenterveyslaki (116/1990)

Hallitusohjelma 3.6.2019:

- Toimivaksi todetusta **Asunto ensin -periaatteesta pidetään kiinni**
- Uudistetaan **itseensä**-,mielenterveys- ja päihdelainsäädäntö
- Asumisneuvonta lakisääteiseksi

Asunto ensin-laatusuositukset

Suomeksi:

<https://asuntoensin.fi/assets/files/2017/10/Laatusuositukset.pdf>

Englanniksi:

<https://housingfirsteurope.eu/assets/files/2018/04/Quality-Recommendations-FinlandEN.pdf>

Laatusuositusten sisältö

1. Asunto ensin -mallin rakenne
2. Itsenäisen asumisen mahdollistaminen
3. Valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet
4. Kuntoutuminen ja voimaantuminen
5. Yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen

Asunto ensin -periaatteen mukainen toiminta ja kehittämiskohteet

Helsingin asumisyksiköiden henkilökunnan näkökulma

Marika Ruohoniemi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaali- ja terveysalan johtaminen

Opinnäytetyö

2.12.2018

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018121120940>

”Tuloksista voidaan päätellä että laatu toteutuu asumisyksiköissä pääasiassa melko hyvin. Keskeisempiä kehittämiskohteita olivat erilaisten asumismuotojen tarve, asukkaan vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, asumisyksiköiden toiminnan arviointi perustuen asukkaiden vointiin, työn suunnittelun haasteet sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja suvaitsevaisuuden lisääminen”

1. Asunto ensin -mallin rakenne

Selkeillä rakenteilla, ohjeistuksilla ja johtamisella edellytykset tuloksekkaalle toiminnalle, jatkuvan parantamisen ajatus ohjaa tekemistä.

1. Toiminnan perustehtävä on organisaatiossa kaikille selvä ja toimintaa ohjaavat arvot on määritetty. **Perustehtävä ja arvot** tukevat asunto ensin -periaatteen toteutumista ja ohjaavat työtä arjessa
2. **Asiakasprosessit on kuvattu** ja kuvauksiin on kirjattu myös yhteistyökäytännöt ja toimijoiden vastuut
3. Asunnot sijaitsevat hyvien julkisten kulkuyhteyksien varrella **osana muuta yhdyskuntarakennetta**. Yksiköiden tilaratkaisut mahdollistavat myös arjen mielekkään tekemisen toteuttamisen
4. Työntekijäresurssi on mitoitettu asiakastarpeen mukaan ja se mahdollistaa myös asukkaiden sosiaalisen kuntoutumisen tukemisen. Arjen mielekkään tekemisen vastuuhenkilö on nimetty ja ympäristötyöhön (naapurustotyö) on varattu resursseja
5. Henkilöstöllä on vähintään sosiaali -tai terveysalan peruskoulutus, sekä **riittävä erityisosaaminen** tehtävänsä hoitamiseen. Henkilöstöllä on mahdollisuus lisäkoulutukseen ja työnohjaukseen. Uusi henkilöstö perehdytetään periaatteen mukaiseen toimintaan
6. **Jatkuvan parantamisen pyrkimys** on kiinteä osa toimintaa. **Palveluntuottaja kerää palautetta asiakkailta, sidosryhmiltä ja henkilöstöltä säännöllisesti ja palvelun vaikuttavuutta seurataan suunnitelmallisesti. Kokeilukulttuurin mukaisesti uusia ideoita testataan matalalla kynnyksellä arjessa ja palautetta ja tuloksia hyödynnetään aktiivisesti toiminnan kehittämisessä**
7. Asunnottomien palvelujen hankinnat perustuvat asiakastarpeisiin. Hankinnoista vastaavat huolehtivat siitä, että **hankinnoilla tuetaan asunto ensin -periaatteiden toteutumista** ja huomioidaan asunto ensin –laatusuositukset.

Lainauksia/palautetta

”Omaa työtä ei arvioida - tarvitaan mittareita, jotta tiedetään miten työ toteutuu”

”Tavoitemittarit on, mutta ne pitäisi irrottaa teoriasta ja mennä katsomaan käytännössä miten asukkaan asuminen ja eläminen sujuu ja arvioida toiminnan vaikuttavuutta sillä tasolla”

2. Itsenäisen asumisen mahdollistaminen

Asuminen perustuu huoneenvuokralakiin ja tukipalvelut räätälöidään erikseen, päämääränä asumisen turva

8. Asunto ensin -palveluissa asukkaalla on **huoneenvuokralain mukainen vuokrasopimus**. perusteluissa poikkeustapauksissa (esim. arviointiyksiköt) asuminen järjestetään muulla asiakkaan palvelutarve paremmin huomioivalla tavalla

9. Asumisen häiriötilanteisiin ja muihin asumisen ongelmiin kuten vuokravelkoihin **puututaan nopeasti** ja asukasta tuetaan tilanteen selvittämisessä

10. Asukkaan kanssa tehdään yhdessä palvelusuunnitelma, jota päivitetään säännöllisesti. Tarvittaessa asukas saa palveluohjausta ja omatyöntekijä saattaa hänet perus- ja/tai erityispalveluihin

11. Tukipalvelu joustaa asukkaan tarpeiden mukaan asukkaiden yhdenvertainen kohtelu ja yksilölliset tarpeet huomioiden

12. Asumisen jatkumista ei ole sidottu palvelujen vastaanottamiseen. Tuen tarpeen muutokset eivät lähtökohtaisesti tarkoita asumismuodon vaihtoa ja asuminen varmistetaan tuen päättymisestä huolimatta

13. Asumissosiaalinen työ on myös haittojen vähentämistä. Halutessaan asukkaalla on oikeus vain olla ja asua, osallistumispakkoa ei ole. Vuokralaisen velvollisuuksien hoitaminen ja itsestä huolehtiminen riittää.

Lainauksia/palautetta

”Ristiriita päihteiden käytön vähentämiseen ja lopettamiseen tukevan kuntouttavan toiminnan ja asunto ensin -periaatteen välillä. Asunto ensin -periaate jarruttaa osittain tuen antamista”

”Nuori nainen kuoli asumisyksikössä huumeiden yliannostukseen. Äiti löysi lohtua ja voimaa siitä, että tiesi tyttärensä kuolleen turvallisessa ympäristössä, omassa kodissa. Pahinta olisi ollut, että tytär olisi löydetty kuolleen jostain ulkoa tai muualta epämääräisestä ympäristöstä”

3. Valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet

Asukkaalla mahdollisuus vaikuttaa elämäänsä koskeviin päätöksiin, palauteprosessit selkeät

14. Asukas kutsutaan **aina mukaan** häntä koskevien asioiden käsittelyyn

15. Asukas **voi vaikuttaa** asumismuodon valintaan (esim. yksikkö, hajautettu, päihteetön, päihteet salliva)

16. Asukas voi vaikuttaa itselleen parhaiten sopivien palvelujen/aktiviteettien valintaan ja saa **tukea valintojen tekemiseen**

17. Asukas tietää miten vaikuttaa asumista ja yhteisöä koskeviin asioihin sekä asumispalvelun toteutukseen ja kehittämiseen.

Lainauksia/palautetta

”Asumisen tuki päättää mihin asumismuotoon asukas laitetaan jonoon”

”Vaihtoehtona on tarjottu asunto tai jäädä asunnottomaksi”

”Päihitteettömän asumismuodon pystyy valitsemaan”

” Aina ei ole tarkoituksenmukaista että asukas on mukana häntä koskevassa keskustelussa”

” Asukkaan kanssa puhutaan arvioiden tämän sen hetkinen psyykentila”

4. Kuntoutuminen ja voimaantuminen

Toteutuu asukkaan ehdoilla, perustuu arvostavaan ja yhdenvertaiseen kohtaamiseen, Tarpeettomista valtarakenteista luopumista.

18. Asukkaan kanssa keskustellaan aktiivisesti hänen tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan sekä etsitään dialogisesti uusia näkökulmia kuntoutumiseen

19. Asukkaan **osaaminen ja pystyvyys** huomioidaan arjessa ja asukkaalle annetaan johdonmukaisesti kannustavaa palautetta hänen arkisista tekemisistä ja onnistumisista

20. Vahvistamme **arvostavan kohtaamisen** pohjalta kaikkien toimijoiden keskinäistä luottamusta ja yhteisöllistä ilmapiiriä. Asukkaalta pyydetään palautetta säännöllisesti

21. Asukasta rohkaistaan ottamaan **vastuuta omasta arjestaan** samalla varmistaen, että asukas tietää mistä apua ja tukea on saatavissa.

Lainauksia/palautetta

”Asumisyksikössä ei puhuta kuntoutumisesta”

”Asumisyksikössä tuetaan asukasta löytämään omat voimavarat ja elämänhallintaa”

”Asukkaan pystyvyyttä arvostavaa on tehdä asiakkaan kanssa yhdessä”

” Tuen kehittäminen päihteettömille asukkaille”

5. Yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen

Koti on perusta elämän järjestämiselle, osallisuudelle ja kiinnittymiselle, integroituminen lähtee osallisuudesta omaan elämään.

22. Aukkaalla on mahdollisuus kokea **asunto kodiksi**, esim. vuokrasopimukset ja hallinnolliset ratkaisut tukevat asumisen jatkuvuutta ja **pysyvyyttä**. Mahdolliset muutot toteutetaan asukkaan tarpeet huomioiden ja muutostilanteisiin taataan asukkaalle riittävä tuki

23. Tuemme asukkaan osallisuutta omaa elämää koskevissa asioissa sekä kiinnittymistä ympäröivään yhteisöön. Vahvistetaan yhteydenpitoa luonnollisiin verkostoihin, kuten perheenjäseniin

24. Asumisyksiköissä **ympäristötyötä** tehdään suunnitelmallisesti ja asukkailla on keskeinen rooli toteutuksessa. Yhdessä asukkaiden kanssa edistetään **suvaitsevuu**ta ja ehkäistään leimaantumista lähiyhteisöissä ja valtakunnallisesti

25. Yhteistyökumppaneiden kanssa etsitään aktiivisesti uusia mahdollisuuksia osallisuuden ja integroitumisen tukemiseen.

Lainauksia/palautetta

”Asumisen päättymisen uhka tuen tarpeen päätyttyä ei tue jatkuvuutta ja pysyvyyttä”

”Asumisyksikössä ollaan omassa pienessä kuplassa, josta on pitkä matka normimaailmaan”

”Henkilökunnan täytyy lähteä asukkaan mukaan asioinnille, koska asukas kokenut että ei ole tullut ymmärretyksi tai saanut huonoa palvelua”

Miten hyödynnämme toisten kokemuksia?

- Asiakaskaspalautetta AE-periaatteen toteutumisesta (VVA kyselylomake)
- **AE -vertaisarvioinnit**, palautetta toisilta alan toimijoilta
- AE-laatusuosituksset ohjaamaan asunnottomien palvelujen hankintaa (Helsinki, Espoo)

Asunto ensin 2.0 muutoslaboratorio

Yhteistyössä Tampereen ja
Helsingin yliopistojen
tutkijatiimin kanssa

- 1. Selvittää, miten AE-periaatetta toteutetaan Suomessa?**
- 2. Nostaa esiin periaatteen kehittämistarpeita ja taustalla vaikuttavia tekijöitä**
- 3. Valita 5-10 ”keihäänkärkeä” ja laatia suunnitelmat niiden toteuttamiseksi seuraavan neljän vuoden aikana**

Asunto ensin 2.0 muutoslaboratorio

Mahdollisia tulevaisuuden keihäänkärkiä:

1. Vaativimpien, usein aggressiivisten ja asumisratkaisuissa toistuvasti epäonnistuneiden asiakkaiden asuminen ja palvelut; työtavat heidän kanssaan toimimiseen (ns. "20 %")
2. Arjen mielekäs tekeminen, osallisuus ja yhteisöihin integroituminen (asumisyksiköt, hajautettu asuminen ja uudet yhteisölliset asumisen ratkaisut)
3. Asunnottomuuden riskien varhainen tunnistaminen ja ennaltaehkäisevät palvelut (asuminen puheeksi, ohjaamot jne.)
4. Talous- ja velkaongelmat ja asumisen turva (KELA yhteistyö jne.)
5. Mielenterveys- päihde- ja asumispalvelujen integraatio asunto ensin-periaatteen pohjalta (monialaiset liikkuvat tiimit FACT jne.)
6. Asuntoyhtiöiden aktivointi asunnottomuuden hoitoon (erityisesti kunnalliset vuokraloyhtiöt)
7. Asumissosiaalinen työ kuntien/kuntayhtymien rakenteisiin